

Пораз четника на Чеву у фебруару 1944 године

Фебруара мјесеца 1944 године Ловћенски одред је бројио до 500 бораца. Од његовог поновног формирања у септембру 1943 године, на захтјев Штаба II ударног корпуса, већ смо били скоро толико бораца упутили за IV црногорску бригаду. Љутили смо се и ми из Штаба одреда и другови из ОК на ова наређења Штаба корпуса и жалили што немамо јак одред. Међутим, тада, крајем фебруара, добили смо још једно наређење. Тражено је да пошаљемо хитно један свој батаљон. Ми смо имали четири, са по око 120 бораца. Ово наређење нас је просто туширало. Али што смо могли. Наредио је Штаб корпуса и ми нијесмо имали куд. И мимо тога што су Њемци и четници наговјештавали против територије коју је контролисао **наш одред** једну замашнију акцију — према обавјештењима којима смо располагали, за њу су спремали 6—8 хиљада војника, и која је могла свакога дана почети — ми смо спремили овај батаљон. Водио га је друг Бошко Куљача.

Остали смо са три мала батаљона. Два су била у Љешанској и Ријечкој Нахији, оријентисана на комуникацију Цетиње—Ријека Црнојевића—Подгорица, а трећи у Катунској Нахији који је затварао правац Даниловград—Чево. У исто вријеме Приморска група са II далматинском и VI црногорском бригадом била је опсјела непријатељски гарнизон у Грахову и са једним батаљоном II далматинске, затворила правац Цетиње—Чево на простору Чекање—Ресне.

Тек што смо издали наређење и наш батаљон извршио покрет, а већ смо се побили са непријатељем. Од правца Добрске Плоче, са комуникације Цетиње—Ријека Црнојевића, једна непријатељска група од око 500 војника имала је намјеру да зађе за леђа нашим батаљонима у Ријечкој и Љешанској Нахији и да нас нападне сјутрадан с леђа у моменту кад се са нама побију друге непријатељске снаге, које су имале да дјејствују са комуникације Подгорица—Ријека Црнојевића. Трудили су се да покрет изврше у тајности и да нас изненаде, па су пошли од Добрске Плоче поред Улића предвече — заиста у времену када нијесу обичавали да врше покрет. Они су на том правцу наишли на једну

нашу чету, која их је из непосредне близине дочекала убитачном ватром и умјесто они нас, ми смо изненадили њих. И пола сата касније непријатељ је разбијен и бјежао је према Ријечи Црнојевића. У овој „чарки“ непријатељ је имао око 50 мртвих и рањених. Ми нијесмо имали губитака.

Јасно нам је било да је ово почетак наговјештаване четничке офанзиве, којом су хтјели, како су сами то говорили, очистити терен од партизана и ту „сачекати савезнике“. Ову офанзиву су припремали под покровитељством и за рачун Њемаца, изроди и крвници црногорског народа Павле Ђуришић и Ђорђе Лашић уз помоћ Крста Поповића.

Намјера четника у овој припреманој акцији била је не само да наше снаге истисну из Среза цетињског, већ и да онемогуће ма какво наше дјејство на подручју Црногорског Приморја, јер како су сами говорили, тај терен је требало да очисте од нас ради „сачекивања савезника“. Њемцима је пак добро долазила ова четничка намјера, јер су њиховим ангажовањем хтјели ослабити притисак који је Приморска група вршила на опсједнуто Грахово, и повезати гарнизон у Грахову са оним у Никшићу и Боки Которској.

Сјутрадан по одашиљању нашег батаљона за II ударни корпус, тј. 25 и 26 фебруара, ми смо нападнути и у Љешанској Нахији са правца Подгорице. Против наша два батаљона ступила је у дјејство једна непријатељска колона у јачини од око 1.200 војника, који су претежно сачињавали четници. Њемци су били искључиво на пратећим оруђима — топовима и бацачима. Наши батаљони су прихватили борбу. Развила се жестока битка за сваку чуку. Непријатељу су стално пристизала појачања. Ми смо се излагали опасности, да нам нестане муниција, па нас је то присиљавало да је рационално трошимо и с друге стране да контра-нападима са њихових мртвих и рањених дигнемо бар онолико колико смо у току дана потрошили своје муниције. Тако је вршена попуна муниције. С друге стране, имали смо и извјесну критичну резерву прибављену у ранијим акцијама.

Ми себи нијесмо били поставили други задатак сем да непријатељу нанесемо што више губитака, а да истовремено сами имамо што мање жртава. И послје тродневне борбе, ми смо се били повукли са Веље Горе на линију између Ораха и Прогоновића. И четвртог јутра управо се једна наша чета тукла са једном доста јаком прупом четника око цркве у Прогоновићима. Четници су пошто пото настојали да је заузму и већ у дворишту цркве је лежало до десетак њихових лешева кад је стигао курир из Катунске Нахије и донио једно писамце. Усмено је рекао да већ трећи дан путује од Чева и да су се, управо кад је он упућен у Орахе, наше јединице повукле са пута Чево—Даниловград и да су

у Чеву Њемци и четници. Писмо је било кратко и имало је сљедећи садржај: „Испред јаким непријатељских снага које већ два дана нападају од Даниловграда, повукли смо наш батаљон. У борби смо били ангажовали и батаљон који је био упућен Штабу корпуса, али и то није било довољно. Исто тако и са Ресне—Чекане отишао је батаљон Далматинаца. Ми ћемо се наслонити на Приморску групу. Бошко Куљача.“

Ово писмо нам је показало да се налазимо у приличној стисци. Већ су нас Њемци и четници бацили на масив Ставора, а са друге стране планине, на Чеву, непријатељске снаге су биле јаче од оних са којима смо се тукли. Поред тога већ трећи дан је непрестано падао снијег. Доље, у Љешанској и Ријечкој Нахији падао је са кишом. Курир нам је рекао да на Ставору има снијега до метар и по. Позвао сам команданте и ⁴комесаре батаљона, упознао их са новонасталом ситуацијом и наредио им да се бију и даље, али да не излажу борце и да не смијемо имати ни једне жртве, а такође да се непријатељ гађа само онда када је погодак сигуран. Поред тога им је наређено да увече, првим мраком окупе своје јединице у Орасима, али да непријатељ не смије да осјети никакав покрет који би му дао до знања да се одљепљујемо од њега. Толико објашњења је било довољно. Сви наши борци су брзо били обавијештени о ситуацији и понашали су се према добијеном наређењу. Ни један борац није показао ни нервозе, нити невјерице да ће се и ова тешкоћа успјешно савладати. Одмах по том упознао сам друга Воја Биљановића о ономе о чему сам обавијештен и о мјерама које сам већ био наредио да се предузму. Друг Воја Биљановић се сагласио са таквом одлуком и отишао је да обавијести другове у ОК, као и да изврши припрему за покрет још у току ноћи.

Наш план је био да се првим мраком прикупимо и, користећи ноћ, да пређемо преко Ставора и Велестова да се дочепамо Копитника и повежемо са својим јединицама у Катунској Нахији.

С друге стране, Њемци и четници, на основу нашег држања у Љешанској Нахији, сматрали су да им се пружила прилика да остваре свој план уништења нашег одреда. С једне стране, јаким снагама, су се били с нама и постепено нас бацали на масив снијежног и непроходног Ставора, а с друге стране, припремали јаке снаге да нас нападну и са те стране у часу кад се нађемо у планини. У свој успјех нијесу сумњали. Већ су били отштампали „саопштење“ у коме је стајало да је читав Љовћенски одред уништен и да је оно што није погинуло или заробљено нашло смрт у снијежним наметима.

Дан нам је прошао у малим чаркама. С наше стране није било ни мртвих ни рањених, а убијено је око 20 четника.

У први мрак искупили су се борци оба наша батаљона у Орасима. Било је у оба до 250 бораца. Рањених нијесмо имали сем једног друга. И наш покрет није претстављао нарочиту тешкоћу с те стране, да није било снијега, који је допирао борцима до преко појаса чим смо пошли уз планину. Одлучили смо да тог рањеног друга оставимо код једне породице у Орасима, али да га некако сакрију од непријатеља. То није било једноставно, јер је породица била компромитована као партизанска, али другог излаза није било. Али збјег нам је правио тешкоћу, јер је у Орасима било око 300 стараца и дјеце који су се од раније били склонили испред непријатеља. Није могло бити ни помисли о томе да их оставимо на милост и немилост четницима. У шест сати је требало да извршимо покрет. Али заједно са мраком пала је и магла густа као тијесто. Није се видио прст испред ока. Морали смо сачекати јутро. Магла је свакако присилила на мировање и непријатеља.

Ујутру смо се почели пети уз Ставор. Пјешачили смо читав дан. Стално је падао снијег, а повремено и са кишом. Били смо покисли до коже. Нико није гунђао. Око три сата послје подне избили смо на поглед Велестова. И на правцу куда смо имали намјеру да пређемо преко комуникације Даниловград—Чево. примијетили смо да се око 400 непријатељских војника укопава у снијег. Ми смо у покрету донијели одлуку. То се у рату и тешким ситуацијама чини врло брзо. Наређено је батаљону који је био на челу колоне да се креће у правцу непријатеља једном својом четом до на око 800 метара од мјеста на којем су се Њемци и четници били поставили у засједи, а да са осталим дијелом колоне промијенимо правац кад се нађемо у једној ували и да преко Чевског Лисца заобиђемо Чево и пређемо комуникацију Чево—Цетиње ка Ресни.

Овај маневар је успио. Њемци и четници су очекивали да наиђемо на засједу и да нас жестоко искрваве. Међутим, ми смо отишли другим правцем, а она чета која их је својим присуством обманула, првим мраком се упутила за нама, трагом који је остао на снијегу иза наше колоне. Та ноћ (јер путовали смо читаву ноћ) била је врло тешка. Беспутним Лисцем, по снијегу који је негдје надмашао висину човјека, прошла је наша колона. Покисли и гладни, одлично су се држали и борци и старци из збјега. Око два сата послје пола ноћи дошли смо у Ресну. У кући једног пријатеља смо се обавијестили да на путу нема непријатеља. То је било велико охрабрење. Али није било времена за одмарање. Трѣвало је прећи комуникацију. Обавијестио нас је овај наш пријатељ да у Трњинама има око 1.200 четника. Ма да је наш правац водио непосредно поред Трњина, ово обавјештење нас није збунило. Били смо сигурни да, уколико то хоћемо, можемо из-

бјећи сукоб са њима, да нам на том терену не могу наметнути борбу, па смо брзо наставили покрет. Један од бораца Одрета - дјечак од дванаест година — Гојко Татар, кад сам прошао поред њега добацио ми је: „Друже команданте, ако продужиш овако да се не почијева, дестрагаћеш и мене и Одред“. Објаснио сам му какав је наш положај и колико нам се жури да пређемо комуникацију, као и да се овако мокри не би смјели одмарати. Жао ми је било ово дијете — војника. Био је потпуно наоружан. Имао је пушку, фишеклије и пиштољ. То је једва имало мјеста да стане на њему, али то је био он заробио од непријатеља. Често су старији борци покушавали да му дигну бар пиштољ. Он се вјечито бранио, а ја сам забранио да ма ко то учини, јер ако неко жели пиштољ, тога има у непријатеља па нека „зароби“ као Гојко; како је то он говорио, кад је неко бадио око на његов пиштољ. Нијесам му могао много помоћи, али рекао сам му да ћемо брзо стићи на мјесто гдје ћемо се мало одморити и осушити. И то је била сва помоћ. Али за њега је то била велика помоћ, јер он је вјеровао ријечима свога команданта.

Прешли смо комуникацију у реду и без тешкоћа. Људи су схватили да смо стигли у „обећану земљу“. Колона није више била нијема. Било је и смијеха, а повремено и пјесме. У близини Трњина наишли смо на једну кућу око 5 сати изјутра — и ма да је било нас више који релативно добро познајемо тај крај, на једној раскрсници нијесмо знали којим правцем да пођемо према Витом Јасену, засеоку сусједном Трњинама. На челу колоне је био Душан Јанковић, командант нашег батаљона, свратио је у кућу и затражио водича. Један момак, од око 20 година, рекао му је да не зна пут и друг Јанковић је питао шта да ради. Одговорено му је: „Ако не зна, убиј га, па ће већ неко од укућана знати да нам покаже пут!“ Ове ријечи је чула читава породица и сви су у глас завикали: „Знам ја, другови, ја ћу вам показати пут!“ Тако смо добили водича. Око осам сати повезали смо се са својим батаљоном који је био на простору Цуца. Ми смо око подне стигли у Вити Јасен и ту, у свега неколико кућа, некако се смјестили и једним својим одјељењем обезбиједили се од правца Трњина.

Прикупили смо податке о непријатељу, његовом понашању и намјерама. Била је једна колона дошла и са правца Цетиња. Према извјештају, у Чеву и Трњинама требало је да буде око 8.000 непријатељских војника. Ови извјештаји су редовно прављени без шкртарења. Касније смо установили да их је било нешто изнад 6.000. По њиховом кретању и дрскости могло се закључити да се уздају у своју бројност. У току сјутрашњег дана дошли су и они који су се два дана раније тукли са нама у Љешанској Нахији.

Одмах по доласку у Вити Јасен обавијестили смо штаб Приморске групе о свом извлачењу из клопке, о свом распо-

реду, о снагама непријатеља, о његовим намјерама и тражили да нам без одлагања пошаљу бар два своја батаљона, како бисмо разбили четничку банду док се још налази у Чеву. Сматрали смо да наша три батаљона уз помоћ још два батаљона (било VI црногорске, било II далматинске бригаде), под условом да их изненадино, могу разбити ову четничку олош. Нарочито смо подвукли хитност слања ова два батаљона. Сјутра-дан, око један сат после подне, стигла су два батаљона II далматинске бригаде и са њима замјеник команданта бригаде. Необично смо им се обрадовали. Одмах смо се повезали са другом Вулетићем, замјеником команданта бригаде и указали му на ситуацију и захтијевали да се напад изврши у току ноћи. У почетку се он противио, изговарајући се да су му борци уморни, гладни итд. Таква је ситуација била и код нас у Одреду, али на том терену нијесмо имали услова ни да се одморимо ни да нахранимо људе. С друге стране, наша обавјештења су говорила о могућности да нас непријатељ нападне већ сјутрадан. Требало га је предухитрити. Друг Вулетић је прихватио ове разлоге и одмах се приступило разради плана за напад. Заправо, прихваћен је план који смо ми већ у главним цртама били поставили. Један батаљон Далматинаца је добио задатак да пресијече путеве који воде од Трњине према Чеву, а један да нападне директно на Трњине. Одредски батаљони су, правцем Меоца-Чево, имали избити на Чево и уснутно ликвидирати једну непријатељску јединицу у Меоцима. Ја сам остао са Далматинцима, а комесар одреда друг Мићан Петричевић и замјеник команданта друг Бошко Куљача, пошли су са батаљонима Одреда. Напад на Трњине и Меоца је предвиђен да се изврши у 10 часова увече.

У међувремену док је прављен план за напад, у батаљонима је приступљено спремању доста јадне вечере. Другови Ловћенци су били спремили нешто хране и то је подијељено са Далматинцима. Био сам цијело после подне и читаву ноћ са Далматинцима. Заправо то је и први мој сусрет с њима у рату. То су скромни и весели људи. Кад је пред полазак на акцију позван од замјеника команданта бригаде командни кадар: команданти батаљона, командири, водници и комесари и пошто је издао наређење, односно пошто су проучили сваки свој задатак, одједном се заорила пјесма. По стих два од пјесама које воле ови људи. Ти стихови су одзвањали као заклетва, заправо они су били заклетва да неће и не може престати борба све дотле док ови смјели борци, док Далматинци и други људи наше земље, ову лијепу пјесму не буду могли несметано пјевати у слободном Сплиту, у слободној Југославији. Кад је са пјесмом било готово, односно кад је вријеме било да се приступи извршењу задатка, престала је пјесма, а ови весели младићи поново су се претворили у команданте, комесаре и командире, у људе који бдију над животима својих бораца, људе на чија плећа пада један дио тешког терета борбе за слободу.

Тачно у десет часова плануле су прве бомбе у четничке бункере на Трњинама. Настала је паника и изненађени четници су изгубили главу. Као лавина се сјурио на Трњине наш батаљон Далматинаца. Радила је само бомба и по нека пушка. Успјех је био потпун. Управо како смо и предвиђали, напали смо их у моменту кад су се спремали за спавање. Сјутрадан ујутро, у четири сата, требало је да они нас нападну. У Трњинама је убијено тридесетак четника. Остали су се дали у бјегство и наишавши на нашу засједу на путу према Чеву, расули се на све стране. Пут од Трњина до Чева је био прекривен њиховим лешевима. Највећи број их је побијен ручним бомбама. Много их је погођено у главу, па је много лешева без главе. Све је крваво. По путу су лежале пушке, фишеклије, обућа, а такође и шињели и други огртачи. Да би умакли, ослобађали су се сваког терета. Од Трњина до Чева само на путу, убијено је преко 80 четника. Разбивши четнике на Трњинама ријешено је и питање Чева. Ма да су наши борци у стопу гонили оне који су побјегли са Трњина, нијесмо успјели наметнути овим у Чеву борбу. Заправо у Чеву је направљена паника појавом ових са Трњина и тек први дјелови наших јединица су могли припуцати на престрављену гомилу четника, која се дала у панично бјегство. Њемци су побјегли први, а тек тада су могли доћи на ред четници. Њихов командант (Лашић) је побјегао и без шињела. Носио га је један борац — Далматинац, каже „за успомену од Лашића“. Ипак и ови у Чеву су се окржавили. У овој гужви наши борци су убили преко тридесет четника. Њемац није погинуо ни један. Требало је много издајника убити, па да би дошао ред на окупаторског војника, тако су му вјерно служили. На Чеву је такође заробљено 120 четника. Тако у читавој овој акцији на Трњинама, у Меоцима и на Чеву, као и на путу између Трњина, Меоца и Чева, убијено је 180, а заробљено преко 140 четничких изрода.

У тој акцији наше јединице су заплијениле око 300 пушака, неколико пушкомитраљеза и преко 30.000 пушчаних метака, нешто хране и друге војничке опреме.

Управо кад су наше јединице стигле у Чево и очистиле га од непријатеља, један четнички батаљон на челу са издајницима Блажом Клисићем и Андријом Ђурашковићем пошао је, и не знајући шта се догађа са њиховом главнином, са правца Ресне према Бати, с намјери да се убаци у позадину наших јединица и да нас у отсудном моменту борбе напане с леђа.

Ми смо на Бати имали команду мјеста са једном посадном „четом“ од око 25 бораца која је била у тијесној вези с нама и била упозната са нашом акцијом и успјехом који смо постигли. Били су у приправном стању не само та „чета“ и другови из команде мјеста, већ и оних неколико другова из одбора и обезбјеђивали су се са правца Ресне — непосредно испред Бате, поставили су засје-

ду и не само зауставили овај батаљон, него га преполовили, убивши и заробивши преко 70 четника. Међу заробљенима су били и Клисић и Ђурашковић.

У свим овим акцијама на Трњинама, Меоцима, Чезу и Бати, ми смо имали три мртва и једног рањеног друга; Далматинцима је погинуо руководилац СКОЈ-а у бригади — једна смјела и одважна омладинка.

У овој акцији којом смо потпуно разбили четничку банду и задали јој тешке и крваве губитке, ми смо постигли и други крупан успјех. Поучен поразом, непријатељ је дошао до сазнања да сви његови покушаји у овом крају као и другдје да ликвидира наше снаге, унапријед су осуђени на неуспјех. С друге стране, знатни губици које су претрпјели (није било ни једног села а да из њега није погинуло по неколико четника), опомињали су их и спречавали да сличне покушаје праве убудуће. Четничка руља је својим очима видјела да пред силом наших удараца бјеже и Њемци и четнички главари. Лашића су видјели да бјежи без капута и оружја, као и то да се предају партизанима и њихови, по злу и издаји, познати руководиоци: Клисић, Ђурашковић, поп Марковић и други. Наш успјех, који је био неоспорно велик, још у току дана проишјели су они бјежећи у Цетиње, Подгорицу и Даниловград. Своје бјежање испред нас правдали су нашом многобројношћу и наоружањем какво нема ни једна друга војска. У овом посљедњем су били у праву, јер то је било ослободилачко и осветничко оружје у рукама бораца које је васпитала КП Југославије и научила их како се воли свој народ и његова слобода и како се треба за њу борити. Том оружју заиста они нијесу имали да супроставе ни једно са изгледом на ма какав успјех.

Андрија Пејовић,
генерал-мајор